

Analýza dokumentu NFPK Podivnosti kolem církevních „restitucí“

Úvod

Nadační fond proti korupci (dále jen NFPK) zveřejnil dne 10. 9. 2013 na svých webových stránkách <http://www.nfpk.cz/> dokument *Podivnosti kolem církevních „restitucí“* (dále jen *Dokument*), který na padesáti stranách textu (bez příloh a seznamu literatury) „...shrnuje nejzávažnější skutečnosti týkající se vládou Petra Nečase protlačených církevních 'restitucí'.“¹

V uvedeném materiálu k tzv. „církevním restitucím“, resp. zákonu o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, jsou mnohde uvedeny informace, které se týkají Římskokatolické církve. Jelikož nám obsah materiál není lhostejný a téma narovnání vnímáme citlivě, dovoluujeme si na některé aspekty reagovat. Naše církev je zde totiž často vykreslována bezmála jako spolupachatel, nebo jako oběť důsledků uvedeného zákona.

Předmluva jako příklad

Na str. 2 Dokumentu se nachází jednostránková předmluva ilustrující mnohé aspekty zkoumaného materiálu NFPK, s nimiž nesouhlasíme.

- Ačkoliv autoři deklarují, že Dokument má poukazovat na *možná rizika* zákona o majetkovém narovnání, prakticky své úvahy o korupčním jednání často představují jako *skutečnost*. Jako příklad může sloužit poslední věta 2. odstavce².
- V téže větě nacházíme **spekulaci** a **hypotetický konstrukt v podobě předjímání budoucnosti, kterou neznáme**. Užití termínů jako „vyvést z iluze“, „navrácení v uvozovkách“ i celkové vyznění nepovažujeme za vhodné, a to ve věcné i formální rovině (příslušející minimálně do oblasti publicistického stylu). **Anonymizace hrozby** („někdo jiný“) a její uveřejnění bez důkazů si rovněž nelze nevyšimnout.
- **Odmítnutí autorů zkoumání problematiky v komplexní rovině** („v textu se nezabýváme právními rozbory na téma historického vlastnictví ...“) je pro nás sporné, protože **ovlivňuje celkový náhled čtenáře na popisovanou problematiku** a objektivně nelze potvrdit či vyvrátit předpoklad, že si informace k dalším aspektům tohoto procesu majetkového narovnání a

¹ <http://www.nfpk.cz/aktuality/1001727>, citace z tiskové zprávy.

² „Čtenáře, který snad dosud s důvěrou hleděl k často opakovanému křesťanskému heslu „co bylo nakradeno, musí být navráceno“; bychom si dovolili vyvést z iluze: profitovat z majetkového „navrácení“ a vypořádání bude ve skutečnosti nikoli církev, ale někdo jiný,“ str. 2.

budování finanční nezávislosti na státu vyhledá. Trváme na tom, že majetkové narovnání dané předmětným zákonem je záležitost, kterou **je nutno posuzovat ve všech jeho aspektech a komplexnosti zvoleného řešení** (naturální restituce, finanční náhrada, řešení, financování církví v budoucnu, přechod církví na nový ekonomický model, ...).

- Tento dokument byl vytvořen ještě v době práce vlády Petra Nečase (poslední odstavec: „Text byl psán před změnami ve vládě, proto při ...“) a je publikován s časovým odstupem (10. září 2013). Neobsahuje však doplnění o nové skutečnosti (viz problematika zveřejňování informací k podaným výzvám; upřesněno níže), které byly známé v době zveřejnění Dokumentu.
- Nesouhlasíme s tím, aby takovýto materiál byl uveřejněn bez uvedení autorství, tedy jako **anonymní**. Stejně jako anonymita některých informací to může snížit relevantnost a důvěryhodnost textu (např. na str. 14 se popisuje špatný stav „Církev C“, a to „podle informací NFPK“. Nebo situace na Slovensku se přibližuje slovy „podle informací NFPK“ – str. 27).

Věcné připomínky k jednotlivým kapitolám

Kap. 2. Lži a věšení bulíků na nos

Jednání mezi církvemi a státem probíhala dle následujícího postupu:

- **strany jednání:** stát – církve (dohromady)
- předmět dohody: **vypořádání za majetek všech** církví
- dohoda o narovnání: nemovitý majetek + finanční náhrada (za **nevydaný majetek všech církví**)
- rozdělení finanční náhrady mezi církve: dle jejich **vzájemné dohody** respektující i **jiné parametry**, než rozsah původního majetku (počty věřících, aktivity, projekty atd.)

Tvrzení v kapitole 2 **zcela pomíjí výše uvedené schéma** jednání a vytváří konstrukce, které jsou v rozporu s reálným stavem věcí. Církvím nelze vyčítat i to, že pro **rozdělení finanční náhrady za nevydaný majetek** církví použily i **jiné klíče** než rozsah původního majetku.

Jako potřebné se nám zde ještě jeví uvést na pravou míru tvrzení na str. 9 (potažmo i str. 10), kde je ve 4. odstavci **směšována otázka** částečné **nápravy majetk. křivd** církví a plánu na finanční osamostatnění církví **s problematikou „finanční kompenzace jiným bohulibým a navýsost potřebným institucím“**. Jednak přesněji nevíme, o jaké instituce se jedná, jednak není pravdou, že by v odstavci uvedené organizace zůstaly bez prostředků na provoz pocházejících z veřejných rozpočtů. Z ekonomického hlediska je nabíledni, že **církvě a náboženské**

společnosti se nemohu začít samofinancovat ze dne na den, podpora jejich činnosti po přesně stanovenou dobu je tedy nutná.

Tvrzení na str. 12, 4. odstavec: směšování problematiky snižování státních výdajů a vyplácení finanční náhrady považujeme za matoucí a manipulativní. Toto kompromisní řešení způsobu vyplácení finanční náhrady (výše byla podrobena kritické reflexi) vychází z možností míry **zatížení státní pokladny** takovýmto jednorázovým, ve své podstatě **fixním**, výdajem, nikoli např. mírou úspěšnosti daňového výběru a věcmi s tím souvisejícími.

Kap. 3. Církev a jejich hospodaření

Kap. 3.1 Výroční zpráva na 16 řádcích

V kapitole je zpochybněna výroční zpráva Římskokatolické církve, a to z pohledu jejího rozsahu. Tato zpráva odpovídá platným předpisům a obsahuje potřebné shrnující údaje za celou republiku. Jednotlivá biskupství zveřejňují podrobnější materiály.

Kapitola v textu argumentace dále uvádí, kolik stát platí duchovním, aniž by se vzala v úvahu **částka**, kterou **stát** stále **získává** jako **výnos** ze **zabaveného** církevního **majetku**.

Kap. 3.2 Bankrot farnosti v severočeských Trmicích + 3.3 Rožmitálský zámek a jeho chátrání

Autoři Dokumentu zpochybňují úspěšnost budoucího hospodaření církví a uvádějí, že církevní hospodaření je dosud **úspěšné**, protože církev **nemá dostatek vlastních zdrojů**³. Přitom podle výročních zpráv však např. Arcibiskupství pražské má vlastní výnosy 153.721 tis. Kč oproti 123.104 tis. Kč z dotací, tedy z 55 procent hospodaří ze svého⁴.

Dokument dále uvádí tři příklady hospodaření církví s vlastním majetkem: Lesy u Kojetína (pozitivní příklad), Trmice (negativní), rožmitálský zámek (negativní příklad, kde však chybí podstatné informace, jež mění celé vyznění skutečnosti – viz níže). Tyto **vybrané příklady** však **nemají žádnou** výpovědní **hodnotu** o celkovém hospodaření církví. Podobně např. nelze hovořit o celkovém hospodaření ČR a uvádět jako jeden z mála příkladů chybu úředníka v Ústeckém kraji. (viz níže – *Formální připomínky*). Navíc tvrzení ve věci bankrotu trmické farnosti na str. 19, 5. odstavec (... *zda náhodou nebyly skutečné úmysly* ...) považujeme ve své podstatě za **nepřípustné vzbuzování podezření** bez jakýchkoli důkazů.

³ „Těžko lze zkrachovat, když nemáte s čím hospodařit“, str. 17.

⁴ Arcibiskupství pražské. *Výroční zpráva 2012*, str. 37.

V části textu, která se věnuje „cause“ Rožmitálského zámku chybí informace o tom, co **předcházelo celému vývoji před rokem 1998**. Tyto informace však zcela mění interpretaci skutečnosti:

- a) město Rožmitál pod Třemšínem se v rámci přípravy projektu nového kulturního centra dohodlo s Arcibiskupstvím pražským (dále jen AP) na navrácení objektu na náměstí („Panský dům“)
- b) zastupitelstvo města rozhodlo, že tento převod podmíní tím, že AP převezme také zámek
- c) AP převzetí zámku odmítlo
- d) na naléhání města připravilo AP návrh převodu zámku na zahraničního investora
- e) na jednání zástupců města a AP byl představen zahraniční investor a plán dalšího postupu (vklad nemovitosti do zřízené společnosti) přítomnými schválen

Dohodnutý postup byl realizován. **Arcibiskupství pražské od začátku sdělovalo, že není schopno převzít odpovědnost za objekt s problematickým využitím**, v době komunismu totálně zdevastovaný.

Kap. 4. Problémy u sousedů

Kap. 4.1 Církevní restituce na Slovensku

Kapitola pojednává o špatném hospodaření církve na Slovensku s navráceným majetkem.

S ohledem na majetkové vyrovnání zde lze připomenout slova kardinála Dominika Duky, který je rád, že zákon o majetkovém narovnání prošel až nyní a ne ihned po revoluci. Církve za tu dobu stihly vybudovat aparát a naučit se ekonomicky pracovat, myslet atd. Tuto šanci Slovensko nemělo, obě země nelze proto jednoduše srovnávat.

Kap. 5. Správa finančních náhrad a vydaného majetku – scénáře

Kapitola obsahuje zcela **nepodložené spekulace a fabulace** ohledně **postupů při správě majetku**.

Kap. 5.1 Jak může být nakládáno s finančními náhradami

Dokument uvádí jako **ideální cestu k potenciálnímu vyvádění či praní peněz** činnost osvětovou, bohoslužebnou (!!), přednáškovou apod. Pro potvrzení této teze uvádí jako příklad medializované skandály ohledně tzv. vatikánské banky. Autoři tak

vykazují **neznalost církevního prostředí a způsobu fungování „bohoslužebné činnosti“**. Případ vatikánské banky nemá s tímto jednáním žádný styčný bod. Navíc budou církve hospodařit ze svých prostředků, **tudíž argument není relevantní v diskuzi k zákonu o majetkovém narovnání**.

Kap. 5.4.3. Karel Štícha – ekonom pražského arcibiskupství a Hynek Čech – podnikatel

Část věnovaná ekonomovi **Karlovi Štíchovi** nemá v kontextu s v Dokumentu rovněž uvedeným vysvětlením Arcibiskupství pražského **žádný význam**. V této studii NFPK citovaný článek v časopisu EURO operoval s premisou, že zmíněné společnosti si zřídil Karel Štícha či jednal za zády svého zaměstnavatele. Arcibiskupství pražské (AP) následně zveřejnilo reakci s informací, že v těchto uvedených **společnostech vlastnilo významný podíl akcií** a proto vyslalo své tři **zaměstnance do dozorčího orgánu, mj. i K. Štíchu**. Tím celá spekulace padá.

V kapitole uváděná tvrzení se opírají o čl. v čas. EURO, který byl AP uveden na pravou míru, přesto jsou původní argumenty uvedeny, aniž by bylo toto vysvětlení autory označeno za nedostatečné (obdobný postup najdeme např. i v úvodních kapitolách týkajících se způsobu vysvětlení finančních náhrad pro jednotlivé církve).

Kap. 6. Kdo bude skutečně profitovat a jaké jsou zájmy politiků?

Kapitola je **pojatá jako nejdůležitější část celého dokumentu**⁵.

Jako důkaz provázanosti politiků se soukromými firmami je uvedena skutečnost, že zástupci ODS a TOP09 nechtěli průběžně zveřejňovat podané výzvy k navrácení majetku (*„Poznamenáváme, že zcela jistě mají zástupci těchto stran pádné důvody pro své jednání a pro svůj postoj v této věci, neboť neexistuje rozumný důvod, proč by seznamy církví požadovaných majetků musely zůstat utajovány,“* Dokument, str. 49.) Katolická církev je zde hypoteticky představována jako ta, která má strach „z hněvu politiků“, již by měli „možnost ovlivnit, který majetek bude vydán“, hněvu, který „může narušit vzájemně již dohodnuté neveřejné dohody, obchody apod. mezi zástupci církví a těmito politiky.“⁶

Opětovně je třeba dodat, že tyto závěry jsou pouze hypotetickými úvahami autorů Dokumentu.

⁵ „V předmluvě tohoto elaborátu jsme slíbili přivést čtenáře na kacířskou myšlenku, že u církevních restitucí jde o dobro církve až na posledním místě a že profitovat z nich bude ve skutečnosti někdo úplně jiný. (...) Pokud by šlo pouze o tento slíbený záměr, mohli bychom dokonce celý dosavadní text vynechat a uvést pouze skutečnosti z této kapitoly,“ str. 44

⁶ Nadační fond proti korupci, *Podivnosti kolem církevních restitucí*, str. 48.

Kapitola dále **nezmiňuje** ani okrajově, že od července 2013 Státní pozemkový úřad pravidelně zveřejňuje všechny žádosti o navrácení půdy. Avizovaný problém, který dle zprávy trvá, je již vyřešen několik měsíců.

Autoři **vykládají a hodnotí slova** Tomáše Holuba ohledně zveřejňování seznamů majetku (viz níže – *Formální připomínky*). Bez důkazů navozují dojem zlého úmyslu.

Konec kapitoly týkající se možného vývoje fungování církví (*může i zkrachovat a zaniknout, nebo zkrachovat, přejít na státní financování, přičemž majetek by byl v soukromých rukách*), je opět **hypotéza autorů neodkazující k reálným doložitelným skutečnostem a zkušenostem z ČR. Není navíc na místě ani srovnání se Slovenskem**, kde k **oddělení financování** církví od státu **nedošlo**.

Závěrem musíme konstatovat, že v kapitole uvedené možné scénáře vývoje nemají žádný reálný základ.

Formální připomínky

1) Problematická práce se zdroji informací

- Autoři používají **druhotné (sekundární) zdroje**, často novinové články, reportáže, rozhovory; přitom mnohé primární zdroje zůstávají nevyužity (např. podklady z webu MKČR byly použity jen velmi **selektivně**, autoři zákona citování nejsou). Dokument též nerozlišuje různou relevanci zdrojů. Např. kapitola o restitucích v Polsku se tak skládá téměř výhradně z citace jedné reportáže Radiožurnálu. Není však možné zdroje tohoto typu pokládat automaticky za relevantní. Jako příklad lze uvést kauzu rožmitálského zámku, kde informace převzaté z novin byly pouze částečné a zkreslovaly skutečnost. Jinde, na str. 17 se zase dokládají historické skutečnosti rozhovorem s Martinem C. Putnou.
- V dokumentu jsou jednoduše představovány **spekulace a hodnocení** různých lidí. To však též není samo o sobě relevantní zdroj informací; jak se ukazuje třeba na příkladu zmíněného čl. o ekonomovi K. Štíchovi v časopisu EURO.

2) Podsouvání úmyslů a spekulace

- Autoři **podouvají** čtenářům svá **vysvětlení** a (někdy je uvádí jako jediná možná, viz např. s. 48 Dokumentu). Uvedme dva případy:
 - A. Mons. Tomáš Holub se vyjádřil ohledně zveřejňování seznamů žádostí o majetek takto: *církev bude respektovat rozhodnutí státu v této věci a sama zveřejňovat seznam nebude* (kvůli byrokratické zátěži). Dokument NFPK z toho odvozuje dvě varianty interpretace⁷:

⁷ „Jiné vysvětlení slov pana Holuba prostě neexistuje,“ str. 48.

- církve přiznala vyčerpání administrativních schopností a je na místě otázka, jak bude schopna hospodařit
- církve má strach z hněvu politiků, kteří by jí mohli komplikovat vydávání majetku, příp. narušit vzájemné dohodnuté neveřejné dohody a obchody mezi církvemi a politiky
- Jedná se však o spekulaci autorů a manipulaci s výrokem.

B. Katolická církev se dobrovolně zřekla 11 miliard ve prospěch ostatních církví. Tato skutečnost je v Dokumentu vysvětlena takto:

- katol. církve je tak velkorysá vůči těm, kdo jsou jejími konkurenty a ostře ji kritizovali
- 11 miliard už je umělé navýšení částky, která se má vracet (str. 10 a 11 Dokumentu).

3) Argumentační nouze – informační manipulace zobecňováním

Ve věci **způsobu hospodaření** církve uváděny v dokumentu NFPK **tři** příklady – viz výše, str. 3 a 4.

4) Vytváření negativních dojmů

Jako konkrétní příklad tohoto jevu, negativního **dojmu**, který chce autor u čtenáře vzbudit, může posloužit expresivní název jedné kapitoly: *Žně pro finanční poradce, správce budov, lesníky a hajné*. (str. 33). Takovýmto titulkem **podsová** autor čtenáři, že např. finanční poradenství je něčím takřka **nemorálním** a že církve se tak bude **podílet** na nějakých **pochybných operacích, ne-li trestné činnosti** (srov. např. s http://ekonomika.idnes.cz/stavebni-firmy-dostaly-povoleni-stavet-projekty-po-rebickovi-pb7-/eko-doprava.aspx?c=A130923_203150_eko-doprava_brm).

Přitom je ale evidentní, že finanční poradenství je legitimní živnost, jejichž služeb využívá kdekdo a nebylo by proto nic neetického, natož pak nezákonného, kdyby těchto služeb využila i církve. Je zde užita argumentační taktika, kdy jsou všichni (v tomto případě finanční poradci) „házeni do jednoho pytle“ a k takřka kriminalizaci jsou vybírány určité živnosti spjaté s podnikatelským prostředím.

V textu se několikrát opakuje věta „**nelze vyloučit, že**“ (církevní hodnostáři jednají proti zájmu církve, církve zkrachují) či vsuvky typu „**alespoň prozatím**“ (str. 18). Tento typ tvrzení však **nemá žádnou** výpovědní **hodnotu** a pouze přidává výpovědi hodnotící ráz.

5) Obecná varování a presumpce viny

Autor či autoři textu pracují na bázi **obecných varování** („co by se mohlo stát, kdyby“), předjímání, hodnocení dle svých **subjektivních pravidel** (viz např. kap. 3.1). **Dokument mnohde nepracuje v rovině zákonnosti/nezákonnosti, zákonitostí právního prostředí a presumpce nevinu.** Ať se jedná o uvádění zpochybnění práva vlastníka jmenovat své zástupce do orgánů společnosti (viz komentář ke kap. 5.4.3.) či např. dovozování možných závěrů z účasti někoho někde (viz např. kap. 5.4.1. či 5.4.2.).

Rovněž je v Dokumentu na několika místech **podnikání prezentováno jako odsouzeníhodná nekalá činnost s automaticky přiřaditelným trestním potenciálem** (viz str. 19, 4. odstavce, který se týká popisu lesního hospodaření Arcibiskupství olomouckého).

Konkrétní **prokazatelné důvody korupce**, nebo alespoň indicie korupčního jednání, v textu **popsány nejsou**.

Volná práce s pojmy

V textu Dokumentu jsou užity některé pojmy, které považujeme za zavádějící či jejich užití je, dle nás, sporné; dovoluujeme si tedy uvést věci na pravou míru.

- *Církevní „restituce“*: toto označení, které Dokument užívá pro označení procesu daného zákonem o majetkovém vyrovnání, považujeme za nepřesné a odporující duchu zákona. Navrácení historického majetku a kompenzaci za majetek, který není možno vydat i směřování k budoucímu samostatnému hospodaření církví a úlevě státním rozpočtům nelze označit za *církevní „restituce“*. Proč je navíc část uvedeného sousloví v uvozovkách?
- *Závažný přesun majetku*: nerozumíme tomu, proč autor/autoři označují navrácení prokazatelně protiprávně zabaveného majetku tímto expresivním souslovím. Co je tím míněno a jak autoři kategorizují závažnost toho, co nazývají „přesun majetku“?

Více informací k zákonu o majetkovém vyrovnání naleznete na:

<http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/majetkove-narovnani/default.htm>

<http://tisk.cirkev.cz/aktualni-temata-rb/myty-a-fakta-o-majetkovem-narovnani-v-mediich/>

<http://www.sluzbaverejnosti.cz/>

Autoři:

Mons. Tomáš Holub, generální sekretář České biskupské konference
spolu s Tiskovým střediskem České biskupské konference a Alešem Pištorou,
tiskovým mluvčím Arcibiskupství pražského